

December 10, 1983

**Minutes of Conversation between Todor Zhivkov and
Dimitri Fyodorovich Ustinov**

Citation:

"Minutes of Conversation between Todor Zhivkov and Dimitri Fyodorovich Ustinov",
December 10, 1983, Wilson Center Digital Archive, Central State Archive, Sofia, Fond
1-B, Record 60, File 324. Obtained by the Bulgarian Cold War Research Group.
<https://digitalarchive.umd.edu/document/111286>

Original Language:

Bulgarian

Contents:

Original Scan

Стенографски запис

С Р Е Щ А

на Политбюро на ЦК на БКП със съветска военна делегация, водена от члена на Политбюро на ЦК на КПСС и министър на отбраната на СССР, маршала на Съветския съюз ДМИТРИЙ УСТИНОВ

10 декември 1983 г., резиденция "Бояна"

/12,15 ч./

ТОДОР ЖИВКОВ:

Драги другарю Устинов,

Драги съветски другари,

От името на Политбюро и от свое име искам още един път да изкажа благодарност, че военна делегация, и не само военна, на толкова високо равнище начело с другаря Устинов е на официално посещение в Народна република България. Наистина поводът да дойдете в България беше заседанието на Комитета на министрите на отбраната на държавите – участнички във Варшавския договор, но след това вашата делегация се превърна в официална делегация. При сегашната обстановка и при положение, че не можа да

се осъществи посещение на вашата партийно-държавна делегация начело с другаря Андропов, вашето посещение има много голямо значение.

Така че от името на нашето партийно ръководство аз Ви приветствувам, другарю Устинов, приветствувам и другите членове на делегацията. Всички ние ги познаваме, те са наши приятели. Няма съветски човек, който да не е приятел на България и обратно - няма българин, който да не е приятел на Съветския съюз.

Вярно, че другарят Джуров по военному се наложи, изкомандува, взе инициативата, взема ви, поведе ви из страната и придаде военен характер на вашето посещение. А вашата делегация си е делегация партийна, държавна, делегация на Съветския съюз в Народна република България. Ние решихме да отнемем инициативата на другаря Джуров и помолихме да стане тази среща с Политбюро на Централния комитет на партията.

Ако нямате възражения, можем на тази среща да процедираме по следния начин: най-напред аз да направя кратка информация за работата в България, а след това, по общо желание, ние бихме изслушали другаря Устинов по въпроси, които той счита по своя преценка да изложи пред нас. Ние сме на разположение, готови сме да засегнем и други въпроси, които представляват интерес, и да отговорим на някои въпроси, от които се интересуват нашите съветски другари.

Ако нямате възражения, да пристъпим към тази процедура.

долара. Това е добре, това не е тежка ситуация. Но тази година ние не изпълняваме плана за износа към капиталистите. Трябваше да отидем към 300 - 400 хил. лв. повишение на нашия износен план, но в резултат на много фактори не успяхме да направим това. Вярно, че сушата ни удари и т.н., но най-важното е отпускането, което се получи. И главно вината е моя, че трябваше да взема мерки, за да потегна целия този фронт, а аз се доверих на мои много добри другари. Песимистите сочат 120 млн., а оптимистите - 117 млн. увеличение на задълженията. Такъв провал не сме имали от 3 - 4 години. Аз говоря за повишението, а що се отнася до редовния баланс, там проблеми няма.

Ето така стоят нещата във връзка с развитието на икономиката, с жизненото положение на народа. Но нашия народ разбира, ние успяхме да го убедим, че всичко това, което правим, е правилно и необходимо. У нас се проведе едно пробно учение "Родина-83". Предстои да направим някои изводи, а също и от усложнената сега международна обстановка, в това число и от Вашето посещение и заседанието на Комитета на министрите на отбраната. Аз имам идея да призовем нашата работническа класа за допълнителен труд. Освен дисциплина и качество - допълнителен труд с оглед усложнената международна обстановка, в отговор на това, което империалистите готвят срещу нашата социалистическа система, в това число и против България. Ние вярваме че нашата работническа класа ще ни подкрепи. Разбира се, това не трябва да стане отгоре, а трябва да се подеме отдолу. Необходимо е да отидем към голяма мобилизация. Налага се известна милитаризация в много от секторите на нашето развитие. Ние ще върнем от управленския апарат в

- 10 -

производството и услугите 100 хил. души. Започнали сме този процес. Това сега е най-трудния проблем у нас. Защо? Защото това е свързано не само с промени на работното място, но и на селището и т.н.

Независимо от това аз искам дебело да подчертая, че у нас обстановката не е лоша, има оптимизъм, има увереност и известен страх, в този смисъл, че хората си дават сметка за напрегнатата обстановка. Една част от нашия народ разбира, че мерките, които вземаме сега, са необходими, че не може да не се предприемат допълнителни мерки. Ние преди няколко дни имахме среща със студентите. Всяка година по случай 8 декември – Деня на студентите, ние правим срещи. На тази среща аз открито поставих въпроса, че трябва да отидем на жертви, отчитайки сложната международна обстановка. И другите другари, които имаха среща със студентите, са подчертали това.

Що се отнася до нашата армия, ние решихме въпросите за нейния мирновременен състав. Тук имаше проблеми, но ги решихме. Нашата военна промишленост решава проблема за снабдяване на армията с тези изделия, които ние произвеждаме. Разбира се, ние сме страна с ограничени ресурси и в бъдеще ще продължаваме да се снабдяваме с тежко въоръжение от Съветския съюз.

Външнополитическата дейност на нашата страна е напълно съгласувана със Съветския съюз и на Балканите, и в Европа, и в другите части на света. Ние постоянно информираме за нашите ходове, за резултатите от нашите срещи, както ни информират и съветските другари. Ние разбираме, че носим по-специална отговорност тук, на Балканите, и смятаме, че общо взето изпълняваме нашите задължения по

съгласуваната линия, която провеждаме на Балканите, със Съветския съюз и другите социалистически страни. Разбира се, обстановката е сложна. Но независимо от това, досега сме съумявали да маневрираме и, по моему, много резултатно.

Що се отнася до отношенията ни със Съветския съюз, те са известни не само на нас, но и на децата, известни са на целия свят. Ние сме свързани със Съветския съюз всеотранно – икономика, култура и т.н., и т.н. Няма да говоря за армията. Ако не е съветската култура, трябва да затворим кината, театрите и т.н. Съветският съюз е във всички сфери на нашето развитие. Съветският съюз ни подпомага. За пример можем да посочим, че ние развиваме производството селективно, на основата на кооперирането и съгласуваните действия със Съветския съюз. Ние изпълняваме нашите задължения. И в бъдеще ще правим всичко възможно да ги изпълняваме, независимо от трудностите и т.н.

А що се отнася до тежките проблеми на България, такива проблеми има. Не зная дали трябва да Ви занимавам с това, с което се сблъскваме всеки ден.

Трябва да кажем, че България има авторитет на международната арена. Този авторитет се дължи не на нашите черни очи, а на успехите, които имаме в социалистическото строителство, и на дружбата и приятелството със Съветския съюз. Някои страни, например САЩ, са си въобразили, че в България могат да пият вода от извора. Група сенатори днес идват у нас. Ние казахме, че аз няма да мога да ги приема поради това, че няма да бъда в България. Но те настояха и ще дойдат преждевременно, за да могат днес да ги приема. Те са гости на др. Станко Тодоров и желаят да

се срещнат с мен. Разбира се, те идват на разузнавателно посещение. Аз смятам, че трябва да им кажа много открито всичко, без да заангажирам нито нашето ръководство, нито Съветския съюз.

Така че ние водим открити, откровени разговори, нашата линия е принципна, съгласувана. Такава ще бъде тя и в бъдеще.

Сътрудничеството между нашите две армии е отлично. Подработени са документи за това сътрудничество. Ако има някои допълнителни въпроси, които заслужават вниманието на Политбюро, ние сме готови да ги обсъдим и с оглед на възможностите ще ги решим.

Това е накратко. Благодаря. На ваше разположение сме. Ако има въпроси от ваша страна, с удоволствие ще отговорим.

Искам да ви кажа, че в известна степен, в голяма степен, предвид на сложилите се исторически условия, Съветският съюз носи особена отговорност за колективната отбрана на страните от Варшавския договор. Понякога във връзка с острата необходимост за укрепване на отбраната се налага ние да се откажем от първоначално набелязаните срокове за решаване на важни за народното стопанство задачи, в това число от по-високите темпове за повишаване жизненото равнище на народа. Ние взехме решение да повишим материалното благосъстояние на народа, да направим това, това, това, но за съжаление, налага се някои мероприятия да отложим. Разбира се, за съветските хора това понякога не минава леко, но те, съветският народ, съветските хора, изхождайки от принципите на социалистическия интернационализъм, приемат такива ограничения. Аз ви казах, още един път мога да повтора, когато говорим с големи колективи в заводите, когато ги питаме: какво, другари, не ви стига – несъмнено и у вас е така, аз съм убеден в това, – те казват: нищо, всичко имаме. А ние знаем, месо не стига, други неща не стигат, че има недоволни. Но, знаете ли, другари, всичко ще издържат! Това е напълно понятно, защото народът е грамотен. Старци, деца, учени и т.н. – всички са грамотни, всички знаят какво е съвременна война. Когато народът знае, че се готвим да отразим едно нападение, че се готвим да победи в края на краищата социалистическият блок, в частност Варшавският договор, той ни поддържа.

Както знаете от заявлението на др. Юрий Андропов, ние бяхме принудени да прекратим участието си в Женевските преговори по съкращаване на ядреното въоръжение.

Как да ви кажа, ние просто няхахме повече право да водим такива преговори. Вие несъмнено знаете как вървяха преговорите. Ние непосредствено участвуваме в тези преговори. И действително ние в самото начало правилно предвидихме, че американците и натовците ще протакат тези преговори. Те работеха по такъв начин, че всичко да изглежда добре, а вършеха подли неща. Аз ви разказах малко как се получи на преговорите за СС. Те признаха, аз искам вие всичко да знаете, ние с др. Живков говорихме днес, те признаха – това не е агитка, това не е агитация, а това е факт, – че има равновесие. И ракетите СС-20, за които четете във вестниците, вече три години са поставени на боево дежурство /от 1979 г./. Значи минаха три години, те на преговорите във Виена на най-високо равнище заявиха: да, между нас съществува равновесие. Ние можем да ви покажем документите и вие ще се убедите в това. А иначе се получава така: действително Съветският съюз се занимава с надпревара във въоръжаването. Разбира се, това на вас не бива да говорим, вие прекрасно знаете, че това не е нашият път, ние трябва други неща да вършим. Ние трябва да осигурим живота на народа, за който той е достоен. Като казвам "на народа", имам предвид и съветския народ, и българския народ, и народите на другите социалистически страни.

Или този факт: въпросите на виенските преговори вече се обсъждат 7 години. Това са въпросите за съкращаване на въоръжените сили и въоръженията. Но нищо не се придвижва. След съветване с висшето ръководство на нашия Варшавски договор – вашите другари добре знаят това –

колко различни конкретни предложения и действия направихме! Нищо не помогна. Например ние извадихме цяла дивизия от Източна Германия, ние извадихме най-различни оръжия, за да им докажем, че не просто говорим, а вършим нещо и показваме пътя, по който трябва да се върви. Но другата страна нищо не прави. Колко предложения от друг характер направихме. Например по химическото оръжие. Нашите предложения отдавна лежат у тях, обаче работата не се придвижва, обратно, вие във вашите вестници и в нашите вестници четете, че те разширяват химическото въоръжаване, химическите боеприпаси.

Ето какво е положението.

Искам да кажа още нещо: ние разбираме всичко. Значи те разполагат "Пършинг", те разполагат крилати ракети. Защо разполагат "Пършинг"? Работата е в това, че те работят на разстояние, на дистанция 2600 км. И преминават това разстояние за 7-8 минути. Те искат да ни нанесат изпреварващ удар. Ето в какво е работата. Защото докато се разгърне нашият Варшавски блок, докато това онова, през това време те ще нанесат удар по политическите и административните центрове, по военните бази, по центъра за управление на войските, на държавите и т.н. Ето как те мислят.

Затова ние напуснахме преговорите. И тогава се договорихме с нашите другари и братя от ГДР и Чехословакия да разположим съответни средства, които ще работят при същия режим на време. Те сега разбраха това, но както се казва, машината се завъртя.

С една дума, всички тези разговори биха могли да се сведат до следното: "нулев вариант", "междинни варианти" на Рейгън. Но всъщност нещата са сложни. Вие знаете какво е "нулев вариант". Съветският съюз не отстъпи. Те искат да се ограничи количеството на ракетите, но във всеки случай да се оставят ракетите, които сега се намират на боеви позиции – френските и английските ракети. Това е интересен вариант. Тоест, Рейгън иска да заблуди народите, а всъщност готви смъртен удар срещу нас. Или "междинния вариант". Дайте – казват те – да направим така: Ние ще разположим 140 ракети със среден обсег. Тъй като вашите ракети са повече, нашите остават, а вие снемете останалите. Ето какво нахалство проявяват капиталистите. Даже думата "нахалство" не е достатъчно силна. Само че – казват те – не ги измествайте от европейската част на Съветския съюз там, на Далечния изток. Защо искат това, за вас е абсолютно ясно. Защото там имат също блок. Това е САЩ на Тихия океан, с голям флот, с голяма сила. Това е Япония, високоразвита в техническо отношение страна. Това е блок от море до море, до море, до море – около 40 хиляди души. Те са против това в тази посока, на този военен театър да разположим наши ракети.

Американците начело с Рейгън обявиха против нас кръстоносен поход. Вие сте хора православни и знаете какво е кръстоносен поход. Кръстоносен поход – като кръстоносен поход. Те се опитват да унищожат социализма като обществена система, да разрушат нашата икономика и да ликвидират комунистическия мироглед. С такава политика на американския империализъм ние имаме работа днес. Това се проявява в надпреварата на въоръженията, в опита да се

стигне военно превъзходство на САЩ над Съветския съюз, на НАТО над Варшавския договор. Това, другари, е факт. САЩ през 1984 г. отделят 280 милиарда долара за военни разходи, а за петилетката /1985-1989 г./ - около 2 трилиона долара. Това е свръхцифра, която умът не може да побере. Целта им е да бъдат над нас и да ни унищожат. Правят всичко това, за да имат пълно превъзходство над нас. А нас ни устройва обратното.

Аз приведох примери от нашия живот, приведох изказването на Юрий Владимирович, който неотдавна каза, че трябва да мобилизираме всички наши хора, които имат отношение към това. Ние това, което правят те, не можем да направим. Откъде можем да вземем 200-300 милиарда? Да съберем всички заедно, всички от нашия блок, такава сума няма да намерим.

Значи, аз втори и трети път повтарям, ние правилно вървим - и ние в Съветския съюз, и вие, другарю Живков - за сметка на производителността на труда, за сметка на внедряване на нови машини и нови технологии в производството и т.н., т.е. за сметка на научно-технически методи, за сметка на внедряване на нови линии, така да се каже, на гъвкави технологии, за да можем да преустроим производството. Това още един път потвърждава, че не можем да не се занимаваме с тези въпроси. Много добре, че вие се занимавате с тия въпроси. Но, разбира се, има много различни други въпроси, които висят на нашата шия. Вие знаете, че трябва да помагаме на Афганистан. Нещата вървяха така, че американците чрез Пакистан, това е английска колония, биха искали да бъдат съседи на Съветския съюз, т.е. Афганистан да бъде насочен против нас. Тук ни помогна много това,

че афганистанското правителство се обърна към нас за военна помощ и ние, както знаете, настанихме там известен военен контингент. В Афганистан не е тихо, през цялото време се водят бойни действия, не в големи мащаби, но има. Там ние намираме и оръжие, и агентура – английска и китайска. Аз не говоря за пакистанци, не говоря за тези, които са от местните жители. Между местните жители има басмачи, които са избягали от нас, от Средна Азия. След завършване на Гражданската война ние казвахме, че басмачите са окончателно разгромени и т.н.

Вие помнете, когато през 1976 г. бях в България, посетих Червен бряг. Тогава говорихме, че Заводът ще хубав, но трябва да построим производствени мощности, жилища, професионално-техническо училище за подготовка на работническа класа. Всичко това е направено. Ние го видяхме. Още един хубав корпус се готви. Но сега друга задача стои. Когато бяхме в Електронния завод в София, драги другари, ние говорихме, но още усилия трябва да се положат. Какви усилия? На първо място, заводът трябва да се снабди с първокласно оборудване.

Как у нас е разрешен този въпрос? Ако ние нямахме Министерство по машиностроене и приборостроене, ако го правеше друго министерство или друг завод, то нямаше да стане, защото трябва да се знае същността на тази работа, да се знае що за приборостроене е това и т.н. – някаква си там пластинка 6:6 мм. А има 140 хиляди операции. Вие можете да си представите какво значи това. Вие, според мен, трябва това сами да произвеждате. И второ, материали – материали за електронна, електронно-оптическа

- 27 -

Искам от наше име и от името на Политбюро на Централния комитет на БКП да уверя Централния комитет на КПСС и лично другаря Андропов, че ще вървим рамо до рамо, както у нас казват, и в хубаво време, и в бури, ще вървим заедно до нашата крайна цел. Ние, българските комунисти, и по-специално нашето ръководство и нашата партия сме изпълнени с голяма вяра и оптимизъм. Даже може да се каже, че сме предозирани от исторически оптимизъм. Мисля, че нашето дело е право, и то ще победи. Но сега трябва да го защитим и да го утвърждаваме. Всички разбираме това.

Благодаря. Предайте нашите поздравии и пожелания лично на другаря Андропов и на Политбюро. Предайте и моите лични пожелания.

/13,15 ч./

Изработила протокола:

/М.Далекова/